

K PŘÍPRAVĚ PŘÍSLUŠNÍKŮ ŠTÁBŮ OPERAČNÍCH STUPŇŮ VELENÍ

Rozvoj moderních zbraňových systémů a ostatní vojenské techniky výrazně ovlivňuje formy a způsoby vedení operací a boje.

Tato skutečnost má stále vyšší požadavky na vojenskoodborné i vojensko-technické znalosti příslušníků štábů operačních stupňů velení.

Jak potvrzují zkušenosti z různých druhů zaměstnání, dosavadní obsah, formy a metody odborné přípravy příslušníků mnohde zaostaly za těmito požadavky.

V článku se zaměřím na možný model odborné přípravy příslušníků štábů svazů, který by mohl být, podle mého názoru, svým obsahem, formami a metodami efektivnější.

Rozbor současných forem, metod a obsahu odborné přípravy příslušníků štábů operačních stupňů

Přípravu příslušníků štábů svazů zabezpečujeme na základě výcvikových dokumentů podle tohoto schématu:

— **velitelské shromáždění** (v trvání 5—6 dnů ve výcvikovém roce), kterého se zúčastňují jen hlavní funkcionáři podřízeného stupně velení v rozsahu podle organizační směrnice pro příslušné shromáždění;

— **velitelská příprava** v rámci příslušného štábu (v rozsahu 16 h měsíčně, z toho: 8 h marxisticko-leninská příprava a 8 h vševojsková a odborná příprava);

— **příprava štábu** formou štábního nebo komplexního štábního nácviku (v rozsahu podle rozhodnutí příslušných velitelů).

Stručně se zmíním o některých zkušenostech z velitelské přípravy z hlediska vymezeného času. Konkrétní rozdělení hodin velitelské přípravy (mimo MLP) v posledním výcvikovém roce — viz **tabulku**.

Tabulka

Štáb	Velitelská příprava			
	společná ve štábu	vševojsková	odborná	celkem
u 1. štábu	16	31	25	72
u 2. štábu	30	19	23	72

Poznámka

Pod pojmem „společná ve štábu“ jsou zahrnuty přednášky, kterých se zúčastňuje celý štáb, s tematikou vševojskovou, průzkumu, druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb; pod pojmem „vševojsková“ jsou praktická a metodická zaměstnání nebo přezkoušení ze střelecké, pořadové i tělesné přípravy, řádů, ochrany utajovaných skutečností atd.; pod pojmem „odborná“ jsou zaměstnání zaměřená k řešení odborných otázek jednotlivých správ (oddělení) na daných stupních.

Z uvedeného lze vyvodit, že z celkového počtu hodin, vymezeného na velitelskou přípravu, je pro odbornou přípravu správ (oddělení) vyčleněno 20 až 25 h, tj. kolem 30 % času. Tento počet hodin, podle mého názoru, nepostačuje k soustavnému odbornému růstu a zvyšování úrovně znalostí příslušníků jednotlivých správ (oddělení); nepoměr času, který je vyčleněn na odbornou přípravu v rámci velitelské přípravy, je jednou z hlavních příčin neuspokojivého stavu profesionální úrovně příslušníků štábů.

Obsahová náplň a úroveň jednotlivých zaměstnání v uvedených druzích velitelské přípravy je rozdílná a nepřispívá k odbornému růstu příslušníků jednotlivých správ (oddělení) stejnou mírou.

Společná příprava štábů je svou skladbou a volenou tematikou značně různorodá. U jednotlivých štábů byla zaměřena takto: 30—40 % tvořila vševojsková tematika a cizí armády, 30—40 % tematika druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb, a 30 % tematika, která zahrnovala různé rozbor, kontrolní činnost a jiné. Ke zvyšování odborné úrovně příslušníků štábů přispívá společná příprava jen částečně, v převažující míře je přínosem jen z hlediska zvýšení všeobecného rozhledu a informovanosti.

Vševojsková příprava štábů má svým charakterem a obsahem sloužit k udržování požadovaného stupně všeobecně vojenských dovedností a návyků, a proto je pro zvyšování odborné úrovně v podstatě méně významná.

Myslím, že ani odborná příprava neplní v požadovaném rozsahu své obsahové poslání. Jak potvrzuje rozbor, odborná příprava je pouze z 35—45 % věnována studiu nových otázek, zbytek času je využíván k přípravě a řešení operativních potřeb příslušných štábů. Z toho vyplývá, že společná příprava obsahovou náplní nedostatečně respektuje složení štábů a účast na jednotli-

vých zaměstnáních není diferencovaná podle potřeb účastníků. Tematika se většinou opakuje, nevychází z dlouhodobější koncepce přípravy štábů operačních stupňů. Část velitelské přípravy je věnována operativní problematice, která málo přispívá ke zvyšování odborné úrovně.

Společná příprava je ve štábech většinou uskutečňována teoreticky, formou přednášek; jen v omezené míře jako praktická zaměstnání a ukázky. Struktura zaměstnání většinou postrádá aplikační část (semináře, skupinová cvičení atd.). Praktická část přípravy je realizována v podstatě jen při štábních a komplexních nácvicích.

Vševojsková příprava je většinou konaná formou praktických a metodických zaměstnání (nácvíků) na dostupné učebně — výcvikové základně.

Odborná příprava je z hlediska forem méně cílevědomá. Tyto formy jsou voleny bez návaznosti, většinou náhodně podle probírané tematiky.

Formy velitelské přípravy příslušníků operačních štábů jsou, podle mého názoru, zastaralé, a nové, které by lépe odpovídaly soudobým podmínkám, nejsou prozatím dostatečně zaváděny. Učebně výcviková základna pro odbornou přípravu není dosud v potřebné míře na štábech vybudována.

Rozhodující faktory, které ovlivňují odbornou přípravu

Nejbližší období můžeme charakterizovat vysokým rozvojem automatizace, v němž větší část bojových a štábních úkonů bude automatizována, část poloautomatizována a změnou technologií a struktury zbraňových systémů dosáhneme v podstatě plné mechanizace.

Z toho vyplývá, že v nejbližším období dojde nutně i ke změnám v obsahu a charakteru činnosti příslušníků štábů operačních stupňů, a tím také ke změnám v dělbě práce. Lze předpokládat, že uvedené procesy budou mít za následek tyto rozhodující tendence změn.

Ze nejpodstatnější změny v charakteru činnosti vojenských kádří na operačních stupních můžeme považovat postupnou, ale zásadní modifikaci jedné ze základních funkcí, tj. velení vojskům. Toto tvrzení je nutné chápat tak, že postupující automatizace velení vojskům nesnižuje, ale naopak zvýrazňuje úlohu člověka v tomto procesu, neboť ať je úroveň systémů jakákoli, zůstává povinností velitele (náčelníka) a štábu připravit podklady, přijmout rozhodnutí a kontrolovat jeho plnění. Rozvoj techniky velení staví však celý proces do jiné polohy, oprostuje člověka od mechanických činností a dává mu možnost a větší prostor pro tvůrčí rozhodovací proces.

Další tendencí bezesporu je, že činnost mnoha příslušníků na operačních stupních, zvláště důstojníků štábu, bude mít více operátorský charakter, spojený s dálkovým ovládáním a řízením různých automatizovaných a zabezpečovacích systémů na základě osvojení si jejich funkčních a informačních modelů.

Dále můžeme předpokládat, že bude stále výrazněji docházet k oddělování přípravných, výkonných a kontrolních funkcí, což se nutně promítne do obsahu a organizace práce. Lze předpokládat přesuny z oblasti výkonných činností do oblasti přípravných a kontrolních nebo zabezpečovacích činností.

U příslušníků štábů na operačních stupních je možné očekávat rozsáhlejší změny v poměru mezi manuální i psychickou, i mezi jednodušší a složitější psychickou činností.

S tím je úzce spojena další tendence, tj. postupný přechod od mnohdy jednodušších a monotónních činností, které vyžadovaly prosté empirické zkušenosti a potřebnou rutinu, k podstatně náročnějšímu jednání tvůrčího charakteru, které vyžaduje zvládnutí příslušné teorie a dostatečně rozvinuté tvůrčí myšlení.

Můžeme očekávat, že ve štábech dojde k podstatnému zvýšení nároků na tvůrčí duševní práci, což se nutně promítne do kvalifikačních požadavků na jeho pracovníky. U vojáků z povolání se značně zvýší diferenciacie v požadavcích na znalosti. Dále lze předpokládat vývoj profesí, jež vyžadují rozsáhlé odborné, polytechnické a všeobecné vědomosti. Zvýrazní se požadavek na znalosti techniky, a to jak z hlediska její funkce, tak využití, což nutně bude vyžadovat hlubší technické vzdělání a perspektivně i víceoborové studium.

Procesy, které probíhají v podmínkách vědeckotechnického pokroku ve vojenství, kladou nové požadavky na úroveň kvalifikace příslušníků štábů operačních stupňů velení a na nový obsah, formy i metody jejich přípravy.

Možnosti zefektivnění obsahu, forem a metod odborné přípravy

Odborná příprava, má-li být efektivní, musí mít pevný základ a být uskutečňována cílevědomě, organizovaně, pravidelně, náročně a názorně s využitím všech dostupných moderních forem i metod vyučování.

Mezi rozhodující podmínky, které ovlivňují organizovanost a efektivnost odborné přípravy, patří:

- její maximální přiblížení ke skutečné bojové činnosti při dodržení zásady učit podřízené tomu, co budou potřebovat v boji; z hlediska mírových podmínek pak tomu, co budou potřebovat při plnění svých funkčních povinností,
- účelné a promyšlené zplánování všech opatření odborné přípravy tak, aby řešila perspektivní zvyšování kvalifikace důstojníků a postihovala současně požadavky, které vycházejí z RMNO a dalších dokumentů velení ČSLA,
- určení optimálních časových proporcí na odbornou přípravu, které by umožňovaly v optimálním rozsahu (při potřebné diferenciaci) využít kolektivní metody přípravy i samostatné studium účastníků,
- účelné využívání různých forem a metod přípravy, které by vycházely z moderních didaktických principů a zásad a umožnily dosažení maximálních výsledků,
- vytvoření nezbytné učebně výcvikové základny pro kolektivní i individuální přípravu a její vybavení soudobou didaktickou technikou,
- osobní řízení a vedení přípravy podřízených přímými náčelníky, vysoké metodické a pedagogické umění vedoucích zaměstnání,
- neustálá systematická kontrola a pomoc nadřízených náčelníků při přípravě a v průběhu zaměstnání.

Odbornou přípravu by bylo možné, podle mého názoru, obsahově diferencovat podle:

- **určení** na dlouhodobou, perspektivně orientovanou (trvající 3—5 let) a na krátkodobou, přizpůsobenou úkolům daného výcviku roku;
- **funkčního zařazení** na společnou, s tematikou potřebnou pro funkcionáře všech specializací, a na diferencovanou podle zastávané funkce.

Dlouhodobá odborná příprava by měla vycházet z několikaleté perspektivy. Jejím obsahem může být zvládnutí jedné až dvou vybraných oblastí (či jejich částí), které by připravovaly důstojníky k osvojení si nově zaváděné techniky, zvyšovaly rozhled a úroveň technických a všeobecných znalostí, zkvalitňovaly formy a metody řízení a velení vojskům, připravovaly příslušníky operačních štábů na nové efektivnější způsoby práce štábů, vojsk apod.

Vybranými oblastmi z hlediska **techniky a řízení** by pro nejbližší léta mohly např. být: všestranné zvládnutí nově zaváděných zbraňových systémů a kompletů, zásady automatizace přenosu informací v procesu velení, prostředky výpočetní techniky a způsoby jejich využití, vědecká organizace řídicí práce velitelů (náčelníků) a štábů.

Mezi oblastí z hlediska **efektivnějších způsobů** přípravy štábů a vojsk by v nejbližší době mohly patřit: racionalizace opatření bojové a mobilizační pohotovosti, efektivnější způsoby řízení bojové činnosti vojsk na operačních stupních, zvyšování účinnosti jaderného a palebného ničení nepřítelů, racionalizace forem a metod plánování, řízení a hodnocení výsledků bojové a politické přípravy a další.

Dlouhodobá odborná příprava tedy sleduje perspektivní zvyšování kvalifikace příslušníků operačních štábů s hlubším zaměřením. To přirozeně nevykládá potřebu nezbytných dílčích operativních opatření v těchto oblastech.

Krátkodobá odborná příprava bude zcela jednoznačně vycházet z RMNO i konkrétních potřeb daných hlavními úkoly výcvikového roku. Měla by zahrnovat rozhodující tematiku RMNO a Směrnic pro operační přípravu. Půjde tedy o zaměstnání (organizovaná společně nebo formou samostatného studia) např. k otázkám přípravy i vedení útočné a obranné operace frontu (armády) a k vedení bojové činnosti při odrazení agrese a přechodu do útočné činnosti, k nezbytné teoretické nebo praktické přípravě, z hlediska nových poznatků a úkolů výcvikového roku, jako např. použití nově zaváděné techniky do vojsk, jednotné uplatňování nových řádů a předpisů, sledování výsledků bojové a politické přípravy s využitím výpočetní techniky a další.

Krátkodobá odborná příprava by neměla být využívána k operativním úkolům řízení, přípravě na kontrolní činnost a různá zaměstnání s podřízenými, k rozborům či přípravě dokumentace apod.

Jedním z nejzávažnějších problémů současné odborné přípravy příslušníků štábů operačních stupňů velení je, podle mého názoru, její nedostatečná diferenciaci z hlediska obsahu výuky, a z toho plynoucích požadavků na znalosti jednotlivců. Bylo by vhodné při sestavování plánu odborné přípravy a programů jednotlivých zaměstnání citlivě zvážit, která uskutečňovat společně s celým štábem, která kolektivně pro jednotlivé zainteresované skupiny a která ponechat pro studium jednotlivců.

Obsah odborné přípravy štábů a jednotlivců by měl přihlížet k **předurčení** pracovníků pro polní velení i k jejich zařazení v míru. Proto také rozsah požadovaných znalostí u jednotlivých pracovníků štábů by neměl být všeobecný, podle jednotného měřítka, ale měl by důsledně přihlížet ke stanoveným kvalifikačním odborným požadavkům zastávané funkce.

Toto předpokládá, že ve štábech budou pro každou funkci stanoveny profesigramy, které určí, jaké kvalifikační požadavky musí pracovník splňovat. Zaměření odborné přípravy by pak mělo mít u každého pracovníka za cíl prohlubování znalostí, stanovených profesigramem funkce.

Plán odborné přípravy na výcvikový rok u štábů operačních stupňů by z hlediska obsahového zaměření měl každému jednotlivci v podstatě stanovit, co zvládně v dlouhodobé odborné přípravě (s několikaletou perspektivou), co se naučí v krátkodobé odborné přípravě (vychází z plánovacích dokumentů pro výcvikový rok) a jaké znalosti musí získat formou samostatného studia (podle vlastního plánu).

Při stanovení časových proporcí vycházím z teoretického předpokladu, že po 4–5 letech od ukončení interního školního vzdělání by si, podle mého názoru, měla značná část pracovníků štábů operačních stupňů obnovit své znalosti a dovednosti alespoň ve Vyšším akademickém kursu (VAK). S přihlédnutím k reálným možnostem můžeme předpokládat, že obnovu a doplnění znalostí interním studiem je možné zajistit jen u hlavních funkciónářů operačních štábů. Naprostá většina příslušníků těchto štábů musí tedy své znalosti nutně obnovovat v rámci velitelské přípravy při výkonu funkce.

Časová kalkulace možností odborné přípravy:

— v plánovacích dokumentech je vyčleněn jeden den v měsíci (v rámci velitelské přípravy) na vševojskovou a odbornou přípravu (obvykle po 4 h) a nejmeně 4 h měsíčně věnovat z pracovní doby samostatnému studiu. Tedy odborná příprava v rámci velitelské přípravy (neplánuje se v měsících, kdy jsou velitelská shromáždění, cvičení atd.) je 32 h, samostatné studium 32 h, celkem 64 h;

— v 3–4letém cyklu to je 192–256 h, nedostává se přibližně 150 h, které můžeme uhradit 5denním souvislým školením ročně, tj. 135–180 h.

Kalkulace potvrzuje, že plánovanou odbornou přípravu (v rámci velitelské přípravy) a samostatné studium by bylo nutné rozšířit (jednou ročně) nejlépe o interní školení v rozsahu jednoho týdne.

Obsah interního školení by bylo vhodné plánovat monotematicky (viz dlouhodobá odborná příprava) a obsah krátkodobé odborné přípravy zaměřit k plnění úkolů, které plynou z RMNO a Směrnice pro operační přípravu. Samostatné studium využívat zásadně k prohlubování znalostí specializace podle funkčního zařazení.

Zefektivnění odborné přípravy příslušníků štábů operačních stupňů velení, které zcela zákonitě vyžaduje vědeckotechnický pokrok, musí odpovídat i směry zdokonalování přípravy odborníků. Z hlediska obsahového zaměření vzdělání je to optimalizace a koncentrace na zásadní problémy specializace, dále stanovení takové časové proporce, která zabezpečí cyklické obnovení a doplnění potřebných znalostí, intenzifikace metod a forem vzdělávání a industrializace a modernizace diadaktických prostředků a učebně výcvikové základny.